

Palveluita shoppaamassa

Briitta Koskiahon: **Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa.**
Vastapaino, Tampere 2008.

Briitta Koskiahon on tehnyt pitkän uran sosiaalipolitiikan professorina. Emeritaksi siirryttyään hän on onneksi jatkanut osallistumista sosiaalipolitiikkaan ja yleisemminkin yhteiskuntapolitiikkaan liittyviin kysymyksiin. Samalla hän tekee tärkeitä pitkän linjan huomioita terveyspolitiikasta ja terveyspalveluiden järjestämisestä.

”Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa” -kirjassa Koskiahon kuvaa Suomen, Ruotsin ja Englannin lähi vuosikymmenten yhteiskunnallista kehitystä hyvinvointipolitiikan ja hyvinvointipalvelujen kautta. Samalla hän tuo esiin sitä, mitä kansallisen toiminta-alueen kapeutumisen käytännössä merkitsee ja mitä kansainväliset sopimukset ja säädökset pitävät sisällään. Erityisen kiinnostavia ovat vertailut siitä, miten eri tavoin maat ovat tulkinneet kansainvälisiä sitoumuksiaan. Itse pidän arvokkaana sitä perusteellisuutta, jolla Koskiahon on paneutunut kansainvälisen liiketoimintaan sosiaali- ja terveyspalveluissa. Markkinoistuminen, johon Koskiahon suurin kritiikki kohdistuu, tuodaan esiin monitahoisena kysymyksenä. Siinä päällimmäinen ongelma ei välttämättä ole sosiaali- ja terveyspalveluiden yksityistäminen itsessään, vaan näiden markkinoiden globalisoituminen ja siirtymisen suurten alati muuttuvien pörssi-yhtiöiden temmellyskentäksi. Kaukana on silloin Juupajoen neuvolaikäinen lapsi päihde- ja mielen-

terveysongelmaisine vanhempineen tai haagalainen, yksinasuva muistisairas 80-kymppinen. Vielä sitäkin kauempana on ”pieni on kaunista” -ajatus, jota on sosiaali- ja terveyspoliittisissa asiakirjoissa vaalittu 2000-luvulle asti ja jota tutkimuskirjallisuus ainakin iäkkäille suunnattujen palveluiden kohdalla tukee.

Johdannossa Koskiahon listaa suurimmat huolenaiheensa. Ensimmäkin hänen mukaansa vastuuta sosiaalisesta taakasta siirretään asteittain suoraan kansalaisille. Tähän ilmiöön liittyy hänen mukaansa muun muassa verotuksen muuttaminen kannustavammaksi, palvelujen ulkoistaminen, palvelusetelin käyttö sekä asiakasmaksujen korotukset julkisissa palveluissa. Toinen on se, että julkisten palveluiden yksityistäminen tapahtuu ilman poliittista ohjelmaa, jossa edes jonkilaisia linjoja vedettäisiin tavoitteille ja ennakoitaisiin suurimpia riskejä. Tätä puutetta ja sen seurauksia hän käsittelee läpi koko kirjan samalla kun hän vakuuttavasti kuvaa sitä, miten julkiset palvelut siirretään yksityiselle sektorille.

Koskiahon nojaa analyysissaan Michel Foucault’n ajatuksiin siitä, että yhteiskunnallisissa uudistuksissa on mukana käytännöllinen rationaali- ja järki, joka toteutetaan erilaisilla tekniikoilla. Tässä tapauksessa Koskiahon mukaan taustalla on julkisen sektorin kriisiytyminen ja sen aiheuttamat uudistus-paineet. Lisäksi taustalla on markkinoistumisen vaateet, jotka tulevat julkisen talouden ulkopuolelta. Jotta uudistukset saataisiin läpi, käytetään poissulkemisen tekniikkaa (ei esim. keskitytä kehittämään julkisia palveluita), rajoittamisen tekniikkaa (toiminta keskitetään joillekin toiminta-alueille) sekä kommuni-

kaation tekniikkaa (ohjailaan julkisen sektorin toimijat ja kansalaiset järjen, logoksen mukaiseen toimintaan).

Koskiahon mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtämisessä markkinoille on käytetty kaikkia kolmea vallan teknologiaa. On esimerkiksi mitätöity entistä toimintaa, ylistetty uusia toimintatapoja, siirretty monitoimijuuteen, vastuutettu yksilöitä ja lähiyhteisöjä sekä henkilökohtaistettu palveluita. Kirjassa kuvataan miten muun muassa näissä asioissa on käytännössä toimittu ja käydään läpi sekä tilastojen valossa tapahtuneita muutoksia että politiikkaprosesseja ja poliittisia ja hallinnollisia asiakirjoja. Koskiahon tausta on sosiaalipolitiikassa ja hän tarkastelee terveyspolitiikkaa ja erityisesti terveyspalveluita suhteessa sosiaalipalveluihin tai osana hyvinvointipalveluita.

Kirjan sisältö on pääpiirteisään tuttua kritiikkiä, joita tutkijat ovat esittäneet jo pitkään hyvinvointipalvelujen markkinoistumisesta ja globalisoitumisesta. En kuitenkaan ole törmännyt Suomessa toiseen teokseen, jossa taustalla olisi näin pitkä aikajänne, kansainvälinen vertailu sekä taustamateriaalin laajuus. Koskiahon ei sokeasti haitaile 80-luvun hyvinvointivaltioon, mutta hän kysyy oikeutetusti, onko näin raju markkinoistuminen ja eriarvoisuuden kasvu todella se, mitä halutaan tavoitella. Voitaisiko sen sijaan oppia ottaa esimerkiksi Iso-Britannian tai Ruotsin karvaistakin kokemuksista ja suojella sitä hyvää palvelujen sisällössä, tehokkuudessa ja laadussa, jota on jo saavutettu? Kirjan luettuaan jää hämmennyneenä miettimään sitä, missä tämä muutoksen valta oikein on, miten siihen olisi ollut syytä vaikuttaa myös tutkijayhteisön voimin ja mi-

ten vaikuttamista pitäisi nyt tehdä? Vai onko vallan teknologia jo kääntänyt tutkijayhteisöjenkin katset vain hallinnan ja valvonnan välineiden tuottamiseen?

”Hyvinvointipalvelujen tavaramalossa” on teos, jonka soisi lukevan valtakunnan- ja kunnallispoliitikkojen sekä koko laajan sosiaali- ja terveydenhuollon päätöksiä tekevän virkamieskunnan. Kiireisempi lukija saa jo paljon lukemalla johdannon ja Suomea käsittelevän osion. Koko kirjan lukemalla paljastuvat asioiden kansainväliset yhteydet

ja erilaiset vaihtoehtoiset mallit toimia.

”Hyvinvointipalvelujen tavaramalossa” on nimensä mukainen teos. Siinä on valtavasti asiaa, jotka on ryhmitelty lukijaystävällisesti ja hyvää asiantuntemusta osoittaen. Hyllyt kuitenkin pursuavat jos jonkinlaista tiedonpalasta. Kauppalista on tarpeen, jos kirjasta mielihii saada syvempää ymmärrystä jostakin tietystä aihepiiristä. Itse luin kirjaa iäkkäille ja/tai vammaisille ihmisille suunnattujen palveluiden näkökulmasta ja jätin muun vähemmälle

huomiolle. Tästä huolimatta matkaan tarttui monia kiinnostavia ja perustellun kriittisiä näkemyksiä ja tiedonmurusia. Mikä parasta, matkaan tarttui myös ehdotuksia, miten palveluiden hankintaa voidaan kehittää sellaiseksi, että vain raha ei ratkaise vaan se mitä kansalaiset tarvitsevat.

PÄIVI TOPO

*VTT, dos, akatemiatutkija
Terveyden- ja hyvinvoinnin
laitos*